

פרשת נח - אכילה ראויה.

חזקוני ט (ג) כירק עשבו, שיש שהוא ראוי לאכול ויש שאינו ראוי לאכול, כך בהמות היות עופות ודגים יש מהן ראויין ויש מהן שאינן ראויין. נחתי לכם את כל, מאחר שניצלו בתיבה שעשיתם, ועל ידכם באה להם הצלה הרי הם בידכם לעשות להם כטוב בעיניכם⁹⁶.

(ד) אך בשר, אף על פי שנתתי לכם כל בשר רומש לאכול, לא תאכלו אותו עם נפשו שהוא דמו, כלומר כל זמן שהבשר עם הנפש והוא בעורו חי אלא קודם תזכחוהו ואחר כן תאכלוהו, כי זה דרך אכזריות לחתוך בשר מן החי ולאכול. ונראה כי לפיכך התיר הבשר לנח, לפי שטרם בבהמה ובעוף ובחיה ובכרם להחיותם אתו בתיבה, כי לצורך האדם נכראו כין למלאכתו כין לאכילתו אלא שלא הותר להמיחם ולאכלם אלא עד נח לפי שטרם בהם.

3 (ג) כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה אם היה איזה מאכל שימלא מקום הבשר בהזנה, היה נחשבת טביחת בעלי חיים לאכול בשרם לדבר בלתי הגון, כיון שיוכל האדם להניח הבעלי חיים בחיותם, ולהספיק מזונו הראוי לו מדברים זולתם. אמנם כאשר באמת כח ההזנה הנמצא בבשר לחזק כחות הגוף והנפש, לא ימצא דוגמא שלהם בשום דבר אחר זולתי הבעלי חיים, על כן חובה ישרה היא גם כן לבעלי חיים להיות משלמים מס הראוי להם כפי הנחוץ להשתלמות האדם על חשבונם. שהרי ע"י עילוי מעלת האדם, סופם שגם הם יתעלו, ובטוב לאדם יחיל גם טובם הם. והדבר דומה למספר האנשים הנופלים במלחמות, שנוסדו על דבר צדק ומטרה רוממה להשתלמות האדם, שלא תחשב עול גם בחק האדם. וכפי ערך ידית ערך חיי הבעלי חיים מערך חיי האדם לא יחשב ערך המס הלקוח מאתם לחזק מוסרי גוף האדם, וכפי תורתנו הקדושה נתן לישראל הרשות רק במדה מצומצמת, כי לא נמית לאכלינו רק מספר בלתי נחשב לעומת ריבוי הבעלי חיים. ומהם גם כן אותם שראויים ביותר לקבל טובה מהאדם, כבעלי חיים הביתיים. ובעלי חיים הבלתי תלויים באדם, צותה תורה גם אחרי ההיתר, לכסות דמם, להורות שיש בזה קצת עול, אלא שלא בא האדם למדה זו שנוכל לאסור אותם עליו, דוגמת לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע⁹⁵.

4 יס. רב חסדא הוה נקיט כידיה תרתי מתנתא דתורא, אמר כל מאן דאתי ואמר לי שמעתתא חדתא משמיה דרב יהיבנא להו ניהליה. א"ל רבא בר מחסיה הכי א"ר הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו, שנאמר לדעת כי אני ד' מקדישכם. יהבה ניהליה, א"ל חביבין עלך שמעתתא דרב כולי האי, א"ל איך, א"ל היינו דא"ר מלתא אלבישיהו יקירא, א"ל אמר רב הכי בתרייתא עדיפא לי מקמייתא, ואי הוה נקיטנא אחריתא יהיבנא לך. אכילת הכשר היא מרוחקת קצת אצל התורה, ולא דברה בה תורה אלא כנגד יצר הרע שהרי הכתוב מאריך, "כי תאזן נפשך לאכול בשר", דוקא כשתאזנה נפשך, אין לעמוד בזה נגד תאוה הנפש. אמנם היסוד הכללי שעל ידו ראוי הבשר להיות למאכל לאדם, הוא מפני שלפי מצב האדם וחלישותו לא יוכל להשתלם היטב בשלימותו הגופנית והרוחנית אם ינור מאכילת בשר המחזק את כוחותיו. אמנם מצד ההטבה הגופנית לכדה עוד ה"י בזה עול נגד הצדק כנוגע לבע"ח, אבל כיון שהחיווק הגופני בכלל האדם יביא עמו בהמשך הזמן ג"כ חיווק רוחני, ומאת החיווק הרוחני יבא לבסוף החיווק הכללי של כל המציאות שיבא ע"י האנושיות, שגם בע"ח ישתכללו ויתרוממו על ידו, ע"כ גם להם יאתה לתן את המס הראוי למלחמת המעבר, עד שיבא העולם לתפלתו הנרצח. ע"כ המרכז של אכילת הבשר במשקל הצדק נמצא רק במקום החכמה, וביותר במקום שהחכמה מתאמצת להרחיב גבולותיה ולקנות לה ידיעות חדשות בתורה ודעת ד', שהוא הדרך המפולש לתיקון המציאות כולה כאחרית הימים וגם בע"ח בכלל, וע"ז נסמך מאמרם ז"ל עם הארץ אסור לאכול בשר. ע"כ צותה תורה לתן מתנות מבשר החולין לכהנים מורי התורה הרושית, מה שלא עשתה כן ביתר המינים שאינם מהעקריים ככלכלה, כי רק דגן תירוש ויצהר מחחיבים בתרומות ומעשרות מן התורה, להודיע שאמנם הבשר יבא לתועלתו רק באוכלו מחכמים לסעד הרחבת התורה והחכמה שממנה תוצאות לשכלול המציאות בכללה.

137

אבות פרק ו

משנה ד
כָּף הַיָּא דְרַפְּהָ שֶׁל תּוֹרָה: פֶּת בְּמִלַּח תֹּאכַל, וּמִים בְּמִשְׁוֹרָה תִּשְׁתֶּה, וְעַל הָאָרֶץ תִּישָׁן, וְחַי צֶעַר תַּחְיָה וּבַתּוֹרָה אֲתָה עֹמֵל; וְאִם אֲתָה עוֹשֶׂה כֵן, "אֲשֶׁרִיד וְטוֹב לְךָ" (תהלים קכח, ב):
אֲשֶׁרִיד - בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְטוֹב לְךָ - לְעוֹלָם הַבָּא.

כָּף הַיָּא דְרַפְּהָ שֶׁל תּוֹרָה - זוהי הדרך של העמל בתורה: פֶּת בְּמִלַּח תֹּאכַל, וּמִים בְּמִשְׁוֹרָה תִּשְׁתֶּה - כלשון יחזקאל (ד, יא). "תשורה" - מידה קטנה ממידות הנוזלים. וְעַל הָאָרֶץ תִּישָׁן - בלי כר למראשותיך, וְחַי צֶעַר תַּחְיָה - שתנאי חייך הקשים יגרמו לך צער, וּבַתּוֹרָה אֲתָה עֹמֵל - ואף על פי כן עליך לעמול בתורה. וכן מפרש רש"י: אפילו אין לך מה לאכול אלא פֶּת בְּמִלַּח, אל תימנע מלעסוק בתורה. ויש מפרשים, שזו אזהרה גם לעשיר, שיש בידו להתענג בתענוגי העולם, שלא ירגיל עצמו בהם, כי מתוך התענוגות והתפנקות לא יוכל ללמוד תורה כראוי ולא תהא לו התורה לקנין נפש. ועוד, שאם ירגיל עצמו בתענוגות העולם, יהא מוכרח להיכשל מלימוד התורה, כדי להרויח הרבה ממון לצורך הוצאותיו המרובות, לפיכך זוהיר בזה בדרך כלל לעשירים ולעניים, שאין התורה נקנית אלא בעמל רב תוך ויתורים על מותרות ותענוגים, כמו שאמרו (ברכות 10, ב): "אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה" (מדוש שמואל). וְאִם אֲתָה עוֹשֶׂה כֵן - ועוסק בתורה מתוך חיי צער, "אֲשֶׁרִיד וְטוֹב לְךָ": אֲשֶׁרִיד בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְטוֹב לְךָ לְעוֹלָם הַבָּא - כי מי שהוא להוט אחר תענוגי העולם הזה, טרוד. הוא תמיד למלא תאוותו ואין מנתוה לנפשו, ולפעמים תאוות האדם גורמות לו מחלות קשות המוציאות אותו מן העולם קודם זמנו; אבל מי שמסתפק במה שתגנו ה', וכן הוא מרגיל גם את בני ביתו ביראת ה' ובהסתפקות, כדי שיוכל לעסוק בתורת ה' ובמצוותיו, אשריו בעולם הזה ואשריו בעולם הבא.

פסוקים ח"ב
6 (ח) וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה מֵאֵתוֹ. מִקְּאֵן שְׁדִירְתָּן שֶׁל עוֹפוֹת טְהוֹרִים אֲצֶל צְדִיקִים. וְהָיָה עֲלֶיהָ זֵית טָרֶף בְּפִיהָ. אָמְרָה יוֹנָה לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוֹנִי שֶׁל עוֹלָם, יְהוֹ מְזוֹנָתִי מְרוֹרִין קְזִית וּמְסוֹרִין בְּיָדְךָ, וְאֵל יְהוֹ מְתוֹקִין כְּבֶשׂ וּמְסוֹרִין בְּיַדִּי אָדָם. מֵאֵי מִשְׁמַע דְּהָאֵי טָרֶף לִשְׂנֵא דְּמְזוֹנִי הוּא? שְׁנֵאֲמַר (משלי ל, ח): "הַטְּרִיפְנִי לְחֶם חֶקִּי". (סנהדרין קח, ב)

6 זה פירוש הפסוק הוא כך: "בפיה" כלומר במאמר פיה של היונה היתה בקשה ליהנות מהטריף שלה, אף על פי שהוא מר, ובלבד שיבא לה מידו של הקב"ה ולא שיהיה זהו הטריף שלה על ידי נח. בכל זאת, היא הביאה עלה זית להראות לה עלה מר של זית שמצאה מעצמה, ובלבד שלא תהיה תלויה בידו אדם. וזהו שכתבנו: "אמרה יונה לפני הקב"ה, שהוא טבעה שנבראה בו. ומכל מקום התורה מוכיחה את סוג העלה שהביאה כדי ללמדנו הלקח מזה (מדור"ל בגור ארץ על התורה, ובחידושי אגרות, סנהדרין קח, ב).

מתוקה שנת העבד אסמעט ואס-הרבה יאכל והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון:

(קהלת פרק ה פסוק יא)